

ПОТРЕБА В АДАПТАЦІЇ ТА НАБЛИЖЕННІ ДО ПРАКТИКИ НОВЕЛ ПРОЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

О. ПОДЦЕРКОВНИЙ
*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри господарського права і процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Нормативні новели при будь-якому реформуванні правової сфери є природнім показником руху правової системи у напрямку подолання застарілих і неефективних правил поведінки людей, господарюючих суб'єктів та держави. Особливо цінними є ті новації, які ґрунтуються на системному аналізі досягнутого рівня правозастосування у певній галузі суспільного життя, виправляють наявні нормативні дефекти, запроваджують більш прогресивні механізми та супроводжуються чіткими прогнозованими показниками їх впровадження у правозастосовну сферу. Рівень вимог до процесуальних новацій у цьому контексті величезний, оскільки процедура, яка лежить в основі професійної діяльності щодо здійснення правосуддя, має визначальний вплив на доступ до справедливості суду як фундаментального права людини, визнаного загальноєвропейським позитивним правом.

Також повинен враховуватися той факт, що процесуальні правила є основою діяльності не просто державного органу, а саме суду. З урахуванням поділу гілок влади це обумовлює потребу впровадження законодавцями таких правил

у цій сфері, які передусім враховують думку суддівської спільноти й всією своєю формою і змістом виражають повагу до судової гілки влади. Це має бути аксіоматичним, оскільки судді не пишуть правила діяльності парламентарів, а тому й законодавці в континентальній системі права, незважаючи на виняткові повноваження щодо законотворення, не можуть безпідставно, поспішно та зневажливо формувати й змінювати основи процесуальної діяльності суддів.

На жаль, ці припущення та міркування складно реалізувати у сучасній Україні — державі з високою правовою нестабільністю та відсутністю традицій невтручання одних гілок влади у компетенцію інших. До того ж судді сьогодні піддані неймовірному тиску внаслідок формування нових органів судової влади та усіляких кваліфікаційних оцінювань й інших контрольних процедур. Це об'єктивно відриває суддівську спільноту від активної участі у законопроектній роботі щодо оновлення процесуального законодавства, становить ризик прийняття правил, які далекі від реальних потреб правосуддя.

У зв'язку з цим підвищується роль правової науки у належній оцінці зако-

нопроектних робіт у сфері вдосконалення процесуального законодавства.

Йдеться про розробку та прийняття нового Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), який нещодавно став відомий громадськості завдяки прийнятому у першому читанні проекту Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі – законопроект).

На жаль, законопроект зареєстрований у Верховній Раді України без цілісного попереднього оприлюднення, а відповідно – без усебічного публічного обговорення, без прозорих концептуальних розробок і врахування думки суддівської спільноти та фахівців із господарського процесу. Зокрема, не представлені результати відстеження результативності чинного ГПК України, не пояснено, які конкретно норми цього документа застаріли, яким чином нові інститути дадуть змогу господарському процесу бути ефективнішим. Попереднє з'ясування цих питань необхідне не лише з огляду на вимоги Закону України «Про основні засади державної регуляторної політики у сфері господарювання», а й у зв'язку з тим, що реальних проблем у застосуванні кодексу на сьогодні не так багато. Серед останніх можна назвати: необхідність чіткішого розмежування юрисдикцій; запобігання зловживанням процесуальними правами; вдосконалення процедур зустрічного забезпечення позову; новація органів оскарження у зв'язку зі створенням Верховного Суду та деякі інші, визначені у юридичних дослідженнях [1, 23–25; 2–8].

Натомість пропонується скасувати компактний і гнучкий процесуальний кодекс, що дозволяв, попри всі проблеми судової влади і держави загалом, розглядати складні господарські спори з

дотриманням процесуальних строків та у зрозумілій простій процедурі. Обсяг нового кодексу збільшено втричі – спостерігається високий, не притаманний традиційному викладенню господарського процесуального законодавства рівень деталізації, текстуальної багатозначності. Це насторожує, особливо на тлі того, що всі спроби детальних регламентацій суспільних відносин у законах ще ніколи не призводили в Україні до дієвих зрушень у бік порядку.

Проект ГПК України відкидає не лише простоту спеціалізованого судочинства, а й характеризується широкими запозиченнями з різних правових систем, правовими конструкціями, такими як афідевіт, попередні забезпечувальні процедури, спрощене провадження, обмеження строків подачі доказів, штрафи за процесуальні порушення, фільтри для оскарження рішення суду, положення щодо повної компенсації всіх витрат учасників справи, інститут врегулювання спору суддею тощо. Також запроваджуються перспективні інститути в обсязі, невідомому жодному правопорядку у світі, зокрема у контексті новел щодо «електронного суду» – повного переведення судочинства в електронну форму. ГПК України у багатьох випадках позбавляється елементів оперативності судового процесу на користь підготовчих процедур та нових строків слухання справ.

Усе це у сукупності радикально перебудовує процесуальні положення, належне практичне застосування яких важко уявити без ґрунтовного опрацювання, виявлення вразливих місць кодифікації та її адаптації до існуючих правових інститутів й можливості ефективного практичного застосування.

Передусім вимагають уточнення положення про юрисдикцію господарських судів (статті 4, 21 проекту ГПК України). Громіздкість формулювань, багатозначність деяких понять, наприклад, «похідність» одних відносин від інших, численні винятки із загальних

правил, здатні призвести до неоднакового правозастосування й продовження конкуренції юрисдикцій. Низка положень із цих питань виявляє підстави для різночитань. Наприклад, у ч. 2 ст. 4 передбачено, що «юридичні особи та фізичні особи — підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для *вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням*» (курсив наш. — О. П.). Із цього положення випливає невизначеність: якщо справа не віднесена до юрисдикції господарського суду, але у разі «запобігання правопорушенню» виходить, що юридичні та фізичні особи можуть звернутися до господарського суду?! Ця невизначеність може впливати на однаковість вирішення юрисдикційних питань щодо справ про арешт суден, вимог щодо припинення дії адміністративних актів у сфері господарювання тощо.

До питань юрисдикції господарських судів щільно прилягає положення щодо компетенції третейських судів і міжнародного комерційного арбітражу (ст. 23 проекту ГПК України). На жаль, розробники кодексу не повною мірою врахували особливість міжнародного комерційного арбітражу в юрисдикційній сфері, встановивши заборони для деяких спорів, які у розвинутих країнах світу є цілком арбітрабельними. Наприклад, у тексті законопроекту, прийнятому у першому читанні, виключалися із компетенції арбітражу спори, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні договорів про державні закупівлі. У цьому випадку заборони не лише заважатимуть закупівлям у нерезидентів, які можуть заперечувати непропорційно-

му обмеженню їх свобод на вибір суду у міжнародних комерційних відносинах, а й прямо суперечитимуть міжнародним договорам України. Йдеться, зокрема, про положення Європейської конвенції про міжнародний комерційний арбітраж 1962 р. У статті II цієї Конвенції «Можливість для публічно-правових юридичних осіб звертатися до арбітражу» встановлена універсальна компетенція міжнародного арбітражу на розгляд приватноправових спорів за винятком випадків, коли під час підписання або ратифікації Конвенції договірною державою зробила відповідне застереження. Українська Радянська Соціалістична Республіка при ратифікації зазначеного документа у 1963 р. жодних застережень не зробила.

До позитивного моменту доопрацювання кодексу до другого читання можна вважати його лібералізацію у відповідній частині, коли приватноправові аспекти спорів, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні договорів про державні закупівлі, запропоновано віднести до компетенції міжнародного комерційного арбітражу. Залишається сподіватися, що такі пропозиції знайдуть відображення в остаточній редакції законопроекту.

Також не розумно виключати юрисдикцію міжнародного комерційного арбітражу в інших приватноправових спорах, за якими можливою є мирова угода сторін, наприклад, корпоративні спори, спори про визнання недійсними правочинів боржника, стосовно якого порушено провадження про банкрутство, тощо. У законодавчому порядку досить закріпити умови, за яких арбітражний розгляд окремих спорів відповідає інтересам публічного порядку. Наприклад, у Німеччині арбітрабельність корпоративних спорів вимагає таких умов: арбітражне застереження включено в текст статуту; кожен учасник поінформований про початок проведення арбітражного розгляду; всі учасники можуть брати участь у виборі

і призначенні арбітрів; всі позови, що стосуються цього предмета спору, сконцентровані в одному арбітражному суді [9, 10]. Положення ж проекту ГПК України роблять арбітрабельними лише ту частину корпоративних спорів, «що виникають з договору» та за умови підписання арбітражної угоди всіма учасниками (абзац 1 ч. 2 ст. 23). Очевидно, що дозвіл на арбітрабельність договірних спорів між учасниками господарського товариства є доволі звуженим, оскільки в акціонерних товариствах, товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю установчим документом є статут, що не відноситься до категорії договорів. Ця прогалина стосується також спорів між членами кооперативів і фактично може призвести до непропорційного виключення з компетенції міжнародного комерційного арбітражу більшості корпоративних спорів, що заважатиме залученню іноземних інвесторів, які звикли до альтернативних способів вирішення корпоративних конфліктів.

Загалом підхід розробників проекту ГПК України щодо деталізованого опису категорій справ, які не можуть бути передані на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, не можна визнати вдалим. По суті, у відповідних винятках описуються відносини, які за природою не є приватноправовими. Зокрема, це стосується питань реєстрації майна, обліку майнових прав, захисту економічної конкуренції тощо. Відповідно до приписів Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» такі спори не є підвідомчими міжнародному комерційному арбітражу — публічно-правовий зміст цих відносин унеможлиблює арбітражну угоду. Отже, детальна описова частина ст. 23 проекту ГПК України є зайвою, лише ускладнює праворозуміння множинністю правил та положень, залишає місце для суперечностей і прогалин. Зокрема, у ст. 23 передбачені винятки із загального правила про можливість передачі

справ на розгляд міжнародного комерційного арбітражу. Однак у відповідних застереженнях зроблено посилання на положення частин 1 та 2 ст. 21, які, зі свого боку, теж містять винятки. Перехресне застосування цих винятків із пунктів 8, 10 ч. 1 ст. 21 проекту ГПК України призводить до змістовно абсурдного, але формально правильного висновку про те, що на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу можуть бути передані спори, наприклад, спори про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спори про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України; справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їх владних управлінських функцій, та спорів, стороною яких є фізична особа, що не є підприємцем. Якщо ж заперечити цей формальний висновок вказівкою на компетенцію міжнародного комерційного арбітражу згідно зі спеціальним Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж», то тоді необхідно було б визнати потреби поширення цього бланкетного підходу загалом на визначення права сторін при передачі справ на вирішення міжнародного комерційного арбітражу.

Зайва деталізація та багатозначність у юрисдикційних положеннях шкодить праворозумінню і містить елементи непропорційності у зв'язку з можливістю досягнення відповідного правового результату більш простим, але зрозумілим способом.

Новели проекту ГПК України, багато із яких мають позитивну спрямованість, виписані без урахування усього розмаїття життєвих обставин, які можуть спотворити їх основний зміст і завадити правопорядку. Наприклад,

це стосується положень щодо обрання способу захисту порушеного права (ст. 5). Передбачається право суду самостійно визначити у своєму рішенні спосіб захисту, який не суперечить закону, у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду. У відповідних положеннях ч. 2 ст. 5 способи судового захисту обмежено лише критерієм ефективності та несуперечності закону, попри те, що мають враховуватися принципи справедливості, розумності, нарешті — належності та здатності бути виконаним тощо. За відсутності таких орієнтирів обрання способів захисту, не передбачених законом чи договором, однаковість правозастосування буде неможливо забезпечити, а свавільні рішення руйнуватимуть передбачуваність судового захисту. Крім того, посилання на «спосіб, який не суперечить закону», не відповідає принципу верховенства права, адже закон може бути неправовим.

Ці вади можна було б уникнути, якби у проекті ГПК України повною мірою враховувалися підходи, вироблені у судовій практиці. Зокрема, у тлумаченнях Вищого господарського суду України вже набуло визнання, що «обрання способу захисту порушеного права здійснює позивач, але господарський суд, приймаючи рішення зі справи, має перевірити відповідність обраного способу закону та призначенню судового захисту». Далі ці положення уточнюються вказівкою на те, що «перевірка відповідності цього способу наявному порушенню і меті судового розгляду є обов'язком суду, який має приймати рішення зі справи в межах позовних вимог та з урахуванням фактичних обставин конкретної справи, беручи до уваги як можливість у той чи іншій спосіб захистити порушене право (за наявності підстав для цього), так і необхідність подальшого виконання прийнятого судом рішення» [10]. Врахування цих

висновків у положеннях ст. 5 дало б можливість надати чіткіших орієнтирів вибору способу захисту.

Проект ГПК України містить суперечливі положення в інституті доказування. Незважаючи на проголошення принципів змагальності, по суті збережена радянська модель судочинства, коли суд зобов'язаний установлювати об'єктивну істину в справі. Про це свідчать, щонайменше, два положення:

1. Норма ст. 278 про питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення, серед яких: а) чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення; б) чи є інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи.

Така підстава для оскарження будь-якого рішення господарського суду, як неповне встановлення обставин, що мають значення для справи (ст. 278). При цьому з компетенції господарського суду виключаються функції щодо збирання доказів і встановлення цих самих обставин, крім випадків, прямо передбачених у ГПК України.

2. Формально скорочуються навіть права зацікавлених сторін на надання доказів, зокрема у зв'язку з пропуском строків, недолученням до позовної заяви тощо. Тобто учасники процесу і суд істотно обмежуються у доказуванні, але зберігається можливість оскарження рішення суду у зв'язку з невстановленням фактів, які мають значення для справи.

Це не лише суперечливо, а й анахронічно. Увесь досвід правозастосування в Україні та численні юридичні дослідження доводять примарність і шкідливість абсолютизації принципу пошуку об'єктивної істини у судочинстві (див., наприклад: [11–13]), тим паче для професійного господарського процесу, де кожна зі сторін зобов'язана довести існування обставин, на які вона посилається в обґрунтування своїх вимог. Ефективний змагальний процес потребує принципу формальної істини.

З урахуванням цього господарський суд має вирішувати питання про те, чи доведено стороною існування обставин, на які вона посилається в обґрунтування фактичних підстав позову як основи правової кваліфікації.

Не можна оминати увагою й одну з основних новел проекту ГПК України — впровадження показань свідків у господарському процесі. Хоча потребу закріплення відповідного інституту не можна заперечувати, але форму його відображення необхідно ретельно опрацювати, аби він не суперечив базовим принципам безпосередності та об'єктивності судового процесу. Зокрема, пропонується порядок оформлення заяви свідка в нотаріальному порядку без участі обох сторін (статті 88, 89, 253) має чимало недоліків: по-перше, виключає показання «незацікавленого свідка»; по-друге, містить внутрішні суперечності у процедурі. Зокрема, у ч. 9 ст. 253 зазначено: «При розгляді справи у порядку спрощеного провадження свідки не викликаються. У випадку, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх достовірності, суд не бере до уваги показання свідка». Отже, лише сама суперечність показань свідка чи певний сумнів щодо їх достовірності обумовлюють відмову від їхнього врахування, хоча ці обставини свідчать про зворотне — потребу загального аналізу доказів на предмет їх достовірності та безпосереднього допиту свідка у судовому засіданні. Фактично таке обмеження руйнує справедливість судового розгляду у справах спрощеного провадження.

У цивілізованих країнах, де передбачена можливість афідевіту свідка, процедура отримання показань свідка поза судовим слуханням має винятковий характер, зокрема, коли його неможливо викликати в судове засідання. При отриманні афідевіту свідка має гарантуватися участь обох сторін, реалізу-

ватися право на формулювання запитань свідкові, фіксації порушень процедури, що впливає на правдивість показань, тощо. У проекті ГПК України немає жодної з відповідних гарантій, що становить ризик використання свідків для спотворення доказової бази.

Застереження щодо того, що на підставі показань свідків не можуть установлюватися факти, які з огляду на закон або звичай установлюються у документах, явно недостатньо для запобігання використанню свідків для затягування справ і маніпулювання доказовою базою недобросовісними учасниками процесу. Адже заяви свідків, отримані в незмагальний спосіб, без будь-яких обмежень долучатимуться стороною до позовних та інших заяв із перекручуванням фактів під «продиктовані» свідкові відомості. Тягар спростування неправдивих відомостей за практично недієвих положень закону про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання свідків лягатиме на добросовісних суб'єктів господарювання і погіршить їхнє становище порівняно з чинним ГПК України. Для усунення цієї небезпеки конче необхідно запровадити у ГПК України запобіжники від використання свідків для спотворення і затягування процесу. Зокрема, закріпити спеціальний порядок залучення свідків лише після розгляду у судовому засіданні питання про доцільність отримання відповідних показань, а саме, доповнити ст. 88 частиною 5 такого змісту: «Показання свідка не можуть бути долучені до матеріалів справи та використані як докази до вирішення цього питання у судовому засіданні на підставі ухвали суду», а ч. 3 ст. 89 доповнити абзацом другим: «При отриманні заяви свідка мають право бути присутніми, а також ставити запитання свідку, відповіді на які відображаються у заяві свідка, інші учасники справи. Порядок залучення таких осіб у процедуру нотаріального посвідчення заяви свідка та

отримання показань свідка встановлюється законодавством про нотаріат».

На жаль, проект ГПК України не повною мірою розкриває потенціал удосконалень господарського процесуального законодавства.

Попри передбачену в ст. 124 Конституції України можливість закріплення у законі обов'язкового досудового порядку врегулювання спорів, проект ГПК України не деталізує цієї норми (наприклад, для спорів із приводу перевезення вантажів, розірвання або зміни договору, застосування санкцій тощо, що є гостро необхідним), а обмежується лише бланкетним відсиланням до можливості встановлення такого обов'язку в іншому законі (ст. 20). При цьому недотримання досудового порядку врегулювання спору, передбаченого в договорі, взагалі не згадується серед підстав повернення позовної заяви (ст. 175). Таким чином, проект ГПК України лише декларує, але не встановлює актуальних процедур досудового врегулювання.

Недосконалість проекту ГПК України можна чітко простежити у вимозі щодо ведення усіх судових справ в електронному вигляді.

Тут слід чекати серйозних проблем правореалізації, адже численні труднощі з електронним декларуванням продемонстрували неготовність технічної сторони переведення державних справ в електронну форму. До того ж виникає низка запитань, а саме: як суддям працювати з електронними справами? Хто нести відповідальність за збої в електронних справах і втрату (підробку) відповідних даних? Також необхідно зазначити, що пояснювальна записка до законопроекту містить положення про те, що «прийняття проекту Закону не потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України на 2017 рік». Однак таке застереження не відповідає дійсності, адже впровадження електронного судочинства потребує величезних коштів на заку-

півлю обладнання, програмного забезпечення і відповідного технічного обслуговування, які сьогодні навряд чи може дозволити собі держава.

Крім того, пропонується форма електронного документообігу не тільки не відпрацьована в експериментальному порядку, а й за своєю суттю не може вважатися абсолютно зручною для переважної більшості людей. Очевидними видаються значні витрати судів на друк документів електронної справи для внутрішнього користування, затримки в слуханнях справ через збої системи і низьку якість переведення документів в електронну форму, складнощі попередньої оцінки достовірності доказів тощо. Впровадження електронного правосуддя потребує планомірного і поступального розвитку. Не випадково, наприклад, в Іспанії відповідне законодавство про впровадження електронного документообігу у судочинство не передбачає ведення справ в електронній формі, а лише документообіг між учасниками процесу та судом. На наше переконання, саме такий спосіб впровадження електронного суду, поряд із гарантуванням опублікування рішень судів в електронному реєстрі, відповідає нинішньому рівню фінансового, технічного та виконавчого забезпечення електронного судочинства.

Недостатньо якісно вирішені питання арешту суден. Узяти, наприклад, норму ст. 152, яка не передбачає супровід заяви про арешт судна документами, які підтверджують наявність морської вимоги. Тобто фактично суд має повірити на слово заявникові й без участі протилежної сторони накласти арешт на майно останньої лише на підставі простого звернення заявника, що є явно непропорційним.

Не можна обійти увагою й проблеми процедури врегулювання спорів за участю суддів господарських судів. Запропонована жорстка модель примирення за участю судді не враховує, що медіатор потребує не так знання права,

як особистого бажання, спеціальних навичок і знання психології, економіки, соціології, конфліктології тощо. Досвід Канади, Нідерландів та інших країн у цих питаннях необхідно використовувати з урахуванням усього розмаїття процедур і відповідних умов розв'язання конфліктів. Для того аби медіація дійсно запрацювала у господарських справах надзвичайно важливо доповнити проект ГПК України положенням про можливість залучення у процес зовнішніх професійних медіаторів та зупинення розгляду справи на час відповідних медіаційних процедур. Крім того, судді господарських судів висловили цілком слушні пропозиції щодо запровадження у відповідні процедури елементів гнучкості (наприклад, можливості запровадження процедури на будь-якій стадії за домовленістю сто-

рін), добровільності (щодо вибору сторонами судді), конфіденційності (щодо закріплення механізмів збереження конфіденційної інформації), навчання суддів тощо [14].

Звісно, обсяг статті не дає змоги детально зупинитися на всіх напрямках удосконалення проекту ГПК України, але зважаючи на кількість висвітлених проблем, численних пропозицій суддів господарських судів [15], можна говорити про те, що поспіх у запровадженні його положень, навіть прогресивних за своїм спрямуванням, може значно погіршити стан економічного правосуддя, коли під удар потрапить вся економіка, для якої господарські суди є юрисдикційним інфраструктурним елементом й останнім рубежем, що захищає суб'єктів господарювання від рейдерського переделу власності й правового хаосу.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Притика Д. М.* Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх удосконалення / Д. М. Притика. — Київ : Ін Юре, 2003. — 328 с.
2. *Ватаманюк В. І.* Проблеми та перспективи реформування господарського процесуального законодавства / В. І. Ватаманюк // Науковий вісник Чернівецького університету. — 2011. — Вип. 604. — С. 64–67.
3. *Риженко І. М.* Проблемні питання забезпечення ефективного господарського судочинства в умовах проведення судової реформи / І. М. Риженко, А. В. Рибас // 25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 травня 2016 р.) / редкол.: В. Я. Тацій, П. В. Тихий, О. В. Бринцев [та ін.]. — Харків : Право, 2016 — С. 118–124.
4. *Резнікова В. В.* Відповідальність учасників господарського процесу за зловживання правами та невиконання процесуальних обов'язків / В. В. Резнікова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uajcc.org/vidpovidalnist-za-zlovguvannay-pravom/>
5. *Будурова Г.* Засоби не виправдовують мету / Г. Будурова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/123269_scho_privnese_v_gospodarskiy_proces_noviy_gpk_dumki_naukovci.html
6. *Богданов Л.* Сучасні технології в судочинстві: від електронного документообігу до електронного суду / Л. Богданов // Вісник господарського судочинства. — 2013. — № 3. — С. 59–63.
7. *Тітов М. І.* До питання необхідності прийняття Господарського процесуального кодексу України / М. І. Тітов // Роздуми, пошуки, сподівання (з власного архіву голови суду). — Харків : Ксилон, 2001. — 368 с.
8. *Шепель Т.* Европейское направление хозяйственного судопроизводства / Т. Шепель, Е. Бойченко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.s-quo.com/content/articles/336/6412/>
9. *Прозоров-Бастианс Ф.* Арбитрабельность корпоративных споров в Германии / Ф. Прозоров-Бастианс [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fparf.ru/documents/05%20-%20Феликс%20Прозоров-Бастианс%20-%20Арбитрабельность%20корпоративных%20споров%20в%20Германии.pdf>
10. *Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності* : лист Вищого господарського суду від 14 грудня 2007 р. № 01-8/974 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_974600-07
11. *Бринцев О. В.* Про особливості запровадження принципу формальної істини у вітчизняному господарському процесі / О. В. Бринцев // Українське комерційне право. — 2011. — № 11. — С. 11–19.
12. *Мілютин А.* Inquisitio Haereticae. Поперше, це офіційно... / А. Мілютин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://yurgazeta.com/dumka-eksperta/inquisitio-haereticae-popershe-се-ofitsiyno./html>

13. Стеценко Ю. В. До поняття об'єктивної істини в судочинстві / Ю. В. Стеценко // Вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2014. — № 10/1. — С. 118–120. — (Серія: «Юриспруденція»).
14. Демидова М. Урегулювання спору с участием судьи: преимущества, недостатки, роль судьи / М. Демидова [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://sud.ua/ru/news/blog/106263-uregulirovanie-spora-s-uchastiem-sudi-preimuschestva-nedostatki-rol-sudi>
15. Обґрунтування пропозицій АСГСУ стосовно положень Проекту ГПК України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uajcc.org/obgruntuvannya_propozicii/

REFERENCES

1. Prytyka D. M. Pravovi zasady orhanizatsii i diialnosti orhaniv hospodarskoi iurysdyksii ta shliakhy ikh udoskonalennia [Legal principles of organization and activity of bodies of economic jurisdiction and ways of their improvement], Kyiv: In Iure, 2003, 328 p.
2. Vatamaniuk V. I. Problemy ta perspektyvy reformuvannia hospodarskoho protsesualnoho zakonodavstva [Problems and Prospects for the Reform of Economic Procedural Legislation], *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*, 2011, Issue 604, pp. 64–67.
3. Ryzhenko I. M., Rybas A. V. Problemni pytannia zabezpechennia efektyvnoho hospodarskoho sudochynstva v umovakh provedennia sudovoi reformy [Problematic Issues of Ensuring Effective Economic Judiciary in the Context of Judicial Reform], *25 rokiv hospodarskii iurysdyksii v Ukraini: dosvid ta perspektyvy*, Kharkiv: Pravo, 2016, pp. 118–124.
4. Rieznikova V. V. Vidpovidalnist uchasyntiv hospodarskoho protsesu za zlovzhvannia pravamy ta nevykonannia protsesualnykh oboviazkiv [Responsibility of the participants in the economic process for abuse of rights and non-compliance with procedural obligations]. Available at: <https://uajcc.org/vidpovidalnist-za-zlovguvannay-pravom/>
5. Budurova H. Zasoby ne vypravdovuiut metu [Means do not justify the purpose]. Available at: http://zib.com.ua/ua/print/123269scho_privnese_v_gospodarskiy_proces_noviy_gp_k_dumki_naukovci.html
6. Bohdanov L. Suchasni tekhnolohii v sudochynstvi: vid elektronnoho dokumentoobihhu do elektronnoho sudu [Modern technologies in legal proceedings: from electronic document circulation to electronic court], *Visnyk hospodarskoho sudochynstva*, 2013, no. 3, pp. 59–63.
7. Titov M. I. Do pytannia neobkhdnosti pryiniattia Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [On the issue of the necessity of adopting the economic procedural code of Ukraine], *Rozdumy, poshuky, spovidannia (z vlasnoho arkhivu holovy sudu)*, Kharkiv: Ksylon, 2001, 368 p.
8. Shepel T., Boychenko E. Evropeyskoe napravlenie khozyaystvennogo sudoproizvodstva [The European Direction of Economic Proceedings]. Available at: <http://www.s-quo.com/content/articles/336/6412/>
9. Prozorov-Bastians F. Arbitrabilnost korporativnykh sporov v Germanii [Arbitrability of corporate disputes in Germany]. Available at: <http://fparf.ru/documents/05%20-%20Feliks%20Prozorov-Bastians%20-%20Arbitrabilnost%20korporativnykh%20sporov%20v%20Germanii.pdf>
10. Pro praktyku zastosuvannia hospodarskymy sudamy zakonodavstva pro zakhyst prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti: lyst Vyshchoho hospodarskoho sudu vid 14 hrudnia 2007 r. № 01-8/974 [About the practice of application by commercial courts of legislation on the protection of rights to objects of intellectual property: the letter of the Supreme Commercial Court of 14 December 2007, № 01-8/974]. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_974600-07
11. Bryntsev O. V. Pro osoblyvosti zaprovadzhennia pryntsyphu formalnoi istyny u vitchyznianomu hospodarskomu protsesi [Peculiarities of the introduction of the principle of formal truth in the domestic economic process], *Ukrainske komertsiiine pravo*, 2011, no. 11, pp. 11–19.
12. Miliutin A. Inquisitio Haereticae. Poppershe, tse ofitsiino... [Inquisitio Haereticae. First, it's official...]. Available at: <http://yurgazeta.com/dumka-eksperta/inquisitio-haereticae-poppershe-ce-ofitsiino.html>
13. Stetsenko Iu. V. Do poniattia obiektyvnoi istyny v sudochynstvi [To the notion of objective truth in the legal proceedings], *Visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 2014, no. 10/1, pp. 118–120.
14. Demidova M. Uregulirovanie spora s uchastiem sudii: preimushchestva, nedostatki, rol sudii [Settlement of a dispute with the participation of a judge: advantages, disadvantages, role of judge]. Available at: <http://sud.ua/ru/news/blog/106263-uregulirovanie-spora-s-uchastiem-sudi-preimuschestva-nedostatki-rol-sudi>
15. Obgruntuvannia propozytsii ASHSU stosovno polozhen Projektu HPK Ukrainy [Substantiation of proposals of ASGSU concerning the provisions of the draft Civil Code of Ukraine]. Available at: https://uajcc.org/obgruntuvannya_propozicii/

Подцерковний О. Потреба в адаптації та наближенні до практики новел проекту Господарського процесуального кодексу України

Анотація. У статті аналізуються напрями вдосконалення проекту Господарського процесуального кодексу України відповідно до проекту Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»

на підставі виявлення вразливих місць кодифікації та її адаптації до існуючих правових інститутів й можливості ефективного практичного застосування.

Зроблено пропозиції щодо уточнення положень про юрисдикцію господарських судів, відмежування від компетенції міжнародного комерційного арбітражу. Новели законопроекту щодо показань свідків запропоновано уточнити положеннями, які гарантують безпосередність судового розгляду та унеможливають подачу заяв свідка без попереднього вирішення відповідного питання судом. Обґрунтовано потреби деталізації випадків обов'язкового досудового порядку врегулювання спорів для спорів з приводу перевезення вантажів, розірвання або зміни договору, застосування санкцій. Визначено фінансові, технічні, програмні та процедурні ризики суцільного переведу господарського процесу в електронну форму з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Визначено потреби заміни принципу об'єктивної істини на принцип формальної істини у господарському судочинстві.

Ключові слова: господарський процес, проект Господарського процесуального кодексу України, міжнародний комерційний арбітраж, законопроект № 6232, показання свідка, принцип формальної істини.

Подцерковний О. Потребность в адаптации и приближении к практике новелл проекта Хозяйственного процессуального кодекса Украины

Аннотация. В статье анализируются направления совершенствования проекта Хозяйственного процессуального кодекса Украины согласно проекта Закона Украины от 23 марта 2017 г. № 6232 «О внесении изменений в Хозяйственный процессуальный кодекс Украины, Гражданский процессуальный кодекс Украины, Кодекс административного судопроизводства Украины и другие законодательные акты» на основании выявления уязвимых мест кодификации, ее адаптации к существующим правовым институтам и возможности эффективного практического применения.

Сделаны предложения по уточнению положений о юрисдикции хозяйственных судов, отмежевания от компетенции международного коммерческого арбитража. Новеллы законопроекта о свидетельских показаниях предложено уточнить положениями, которые гарантируют непосредственность судебного разбирательства и делают невозможным подачу заявлений свидетеля без предварительного решения соответствующего вопроса судом. Обоснована необходимость детализации случаев обязательного досудебного порядка урегулирования споров для споров по поводу перевозки грузов, расторжения или изменения договора, применения санкций. Определены финансовые, технические, программные и процедурные риски всеобщего перевода хозяйственного процесса в электронную форму с учетом опыта зарубежных стран. Определена необходимость замены принципа объективной истины принципом формальной истины в хозяйственном судопроизводстве.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, проект Хозяйственного процессуального кодекса Украины, международный коммерческий арбитраж, законопроект № 6232, показания свидетеля, принцип формальной истины.

Podtserkovnyi O. The Demand for Adaptation and Practical Implementation of the Draft of the Economic Procedural Code of Ukraine

Annotation. The article is devoted to the directions for improving the draft of the Economic Procedural Code in accordance with the bill 6232 on the basis of identification of vulnerable codification points, its adaptation to existing legal institutions and the possibility of effective practical application.

The proposals to clarify the provisions on the jurisdiction of economic courts, dissociation from the competence of international commercial arbitration have been made. Novels of the draft law on testimony were suggested to be clarified by provisions that guarantee the immediacy of the trial and make it impossible to file witness statements without a preliminary resolution of the relevant issue by the court. The necessity of detailed elaboration of cases of mandatory pre-trial order of dispute settlement for the disputes concerning cargo transportation, termination or amendment of the contract, application of sanctions is substantiated. The financial, technical, program and procedural risks of the general modification of the economic process into an electronic form taking into account the experience of foreign countries are determined. The necessity of replacing the principle of objective truth with the principle of formal truth in economic legal proceedings is determined.

Key words: economic process, draft of the Economic Procedural Code, international commercial arbitration, bill 6232, testimony of witness, the principle of formal truth.